

Slovenski Gospodar.

List ljudstvu v poduk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem udom za celo leto 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr., za četrto leta 65 kr. — Naročnina se pošilja upravitelstvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice št. 5. — Določniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr. Rokopisni se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oglasila se plačuje od navadne vrstice, 60 se natisne enkrat, po 5 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

O socijalnem vprašanju.

(Iz govora dr. Kreka na Gomilskem.)

Vodilne misli izbornega govora, katerega je imel prvi slovenski socijolog dr. Krek na Gomilskem dne 25. julija, so bile približno te-le:

Prav z veseljem sem sprejel povabilo svojega prijatelja tu iz sosedne župnije in sem prišel med vas, da vam tu, kjer je najbolj potreba, nekaj izpregovorim o socijalnem vprašanju. Najprej mi dovolite par opazk! Tujec, Kranjec, prihajam k vam, a srcé mi bije za vas in zato mislim, da kamor srcé zamore seči, tja tudi noga vsakega Slovenca slobodno prestopa. Hud nasprotnik pohaja slovensko zemljo, hodi okrog kakor se razteza dim in vse skuša za-se pridobiti; naša dolžnost pa je, da gremo za njim in podučujemo ljubo slovensko ljudstvo. Dragi prijatelji, s tem sodim, da sem opravičil svoj prihod! Postavil sem si za nalogo svojega življenja kolikor bo možno delovati nató, da se bo zboljšalo stanje kmečkemu in delavskemu stanu; radi tega sem napovedal hud boj svojemu nasprotniku, socijalni demokraciji, na Slovenskem. Po tem preidem na dnevni red.

Govoriti mi je o socijalnem vprašanju in o socijalnih demokratih. Kaj je to socijalno vprašanje? Naj vam tu navedem jeden izgled! Ako n. pr. kak človek boleha v glavi, je zabuhel, ima v sredu vedno silno vročino, v spodnjem telesu pa je mrzel, tedaj pravimo, da ni zdrav. Kri se prav ne pretaka v njem in treba je misliti, kakó bi ga ozdravili.

Ravno takó je z današnjo družbo. Bolna je, ker se gospodarska-kri prav ne pretaka v njej. Nekateri, zlasti židje, imajo veliko bogastvo, drugi pa zopet nič. Takó se velikanski vrsti delavcev slabo godí, nič si ne morejo prihraniti, od dne do dne jim gre slabše in poslednjič popolnoma propadejo. Jednako je tudi s kmetóm.

Naš kmet mora nositi največja bremena; država njega najbolj izsesava, ker ji mora plačevati velike davke in mora vzdržavati tudi naša mesta, kamor pošilja svoje najboljše pridelke. In naša mesta, odkodi so zidana? Odkodi so obrtna središča? Kmet jih zalaga, kmet skrbi za nov naraščaj. Kaj pa kmet dobiva zato iz mest? Pohujšanje, novo pomoč svojemu poginu. Kaj pa država daje kmetu? Zdi se, kakor da bi bila država zato tu, da bi spravila kmeta na beraško palico. Zdi se, kakor da bi bila zato tu, da bi mu vzela vso duševno moč, ga izpodkopala ter ga popolnoma uničila. Na ta način vidimo, da je bolna naša družba.

Bolna je tudi gledé obrtnikov. Kakó imovit, imeniten je bil nekdanj obrtniški stan! S kmetov so prihajali mladeniči v mesto, kateri so se hoteli izučiti v kakej obrtniške stroki. Po pridnosti in vztrajnem delu so postali pomočniki, položili so temelj srečnemu pozemeljskemu življenju. Dandanes pa je med njimi veliko

revežev. Vsak človek ima pravico napraviti tovarno za to ali ono obleko. Ondi dela sicer cenó, a zelo slabo obleko in s tem uniči stotine obrtnikov, ki nikakor ne morejo takó po ceni delati. Iz teh splošnih opazk se razvidi, da imamo prav, ako pravimo, da je družba bolna.

Pri tem pa pogledimo še one stanove, katerim se dobro godi. To so ljudje, ki se z delom prav malo, ali nič ne pečajo, tembolj pa s špekulacijami. Na borzi izsesavajo iz ljudstva še tiste bore krajecarje, katere si to po poštenem potu zasluži. Bogastvo teh ljudij, ki so večinoma židje, vedno bolj raste, med tem, ko nižji stanovi propadajo. To je krivica!

Poleg tega imamo uradnikov veliko preveč. Veliko tega dela, ki ga izvršujejo uradniki, bi ljudje lahko sami opravili. Uradniki so tuji činitelji, tuje ljudstvo, ki niso v nobeni zvezi z narodom. Popolnoma opravičeno bi bilo, da bi kmetje manjše tožbe n. pr. zadruga — sami med seboj poravnavali. Če bi kmet pri takej tožbi izgubil, bil bi sicer nekaj časa žalosten, a tolažil bi se s tem, da ni nič denarja zapravil. Koliko pa dandanes kmetje zatožijo! Uradnike pa varuje vojaštvo, katero stane nebrojno denarja. To ne more takó dalje iti; treba je delati na to, da nižje ljudstvo pride do svojih pravic in do večjega zaslužka. (Dalje prih.)

Kako se Spodnji Štajar pripravlja za Pruse.

(Dalje.)

Naš pregled ljudskega šolstva smo sicer že sklenili, vendar naj še dostavimo nekaj, ker je prepočutljivo. Pod vlado deželnega šolskega nadzornika Rožeka se je germanizovalo, kolikor se je po zvijači dalo. Če se je kak krajni šolski svet upiral, sukal se je zakon, seveda na krivično stran tako dolgo, da so nazadnje možje krajnega šolskega sveta umolknil in je obveljala Rožekova oziroma deželnega šolskega sveta. Kar se ni ukazalo, za to so skrbeli okrajni šolski nadzorniki, ki so bili brez izjeme nemškega mišljenja. Ta doba je bila za nas huda. Rožek je šel v zaslužni pokoj, in nasledil ga je nadzornik Jarz sicer Nemec, pa mož stroge pravičnosti in solidne učenosti.

Nadzornik Jarz je takoj izprevidel, čemu imajo naše južnoštajarske šole le služiti, in usmili se mu je narod. Ko je Rožekovim okrajnim šolskim nadzornikom doba potekla, poskrbel nam je par naših nadzornikov, in ni oviral, da so se naši otroci izobraževali v svoji materinski. Sicer so učni načrti ostali, kakršni so bili, in tudi vsa notranja uredba je ostala nedotaknjena, ali s slovenskimi otroki smeli so učitelji postopati človeški, to se pravi, smeli

so tudi misliti, da je šoli višji namen, nego popruševanje nedolžne slovenske dece. Nemški pa so se otroci v tej dobi od učiteljev, ki so blagega Jarza bili spoznali, več naučili, nego poprej in poznej.

Ali našim Prusakom v njih pekleni strasti ni mar za resnične uspehe, njim je le za gonbo, za ščuvanje, zato, da narod zaženejo v ono strast, v kateri bi naj bil slep in gluhi za vse, kar je pametno, blago in avstrijsko domoljubno. Zato so si izmislili, da imajo po naših slovenskih mestih, trgih in večjih selih sploh se ustanoviti poleg starih dvojezičnih šol trdo nemške. Deželni šolski svet jim je z veseljem ustregel in nastale so v Vojniku itd. trdo nemške šole, ti kmet pa plačuj! Ne mislite, da bi se bilo v dvojezičnih šolah nam Slovencev v prid kaj izpremenilo, marveč nastavljali so se še na nje najhujši sovražniki slovenstva in šole so se razkričale kot slovenske šole — nam v zasmeh. Ker Jarz slovenskih učiteljev in slovenskih otrok ni hotel daviti, moral je iti s Štajarskega. Blagemu možu blag spomin!

Prišel je Linhart, že poprej znan kot strasten nemški politik. Linhart je brezobzirno krut sovražnik Slovencev, zato pa srčen prijatelj onega Kordona, ki je duša pruskemu gibanju v Mariboru in urednik gnusne, zoper cerkev in slovanstvo strastne »Marburger Zeitung«. Linhart je še hujši od Rožeka. Tako hudo za slovensko-stajarsko šolstvo ni bilo nikdar, kakor je sedaj. Ta mož sicer še le deluje tri leta, ali jeden letnik »Slovenskega Gospodarja« bi ne obsegel vseh »dobrot«, ki nam jih je ta mož že storil. Zato zabeležimo le jednega zadnjih »blagih« činov.

V Konjicah je poleg slovensko-nemške šole tudi trdo nemška. Na slovensko-nemški je večina v učiteljskem osebju nemškega mišljenja. Lahko si je misliti, kako ti delujejo. Ali vendar je prišel od deželnega šolskega sveta ukaz, da se imajo otroci v prvem razredu (t. j. v prvem šolskem letu) naučiti toliko nemščine, da je od drugega razreda (t. j. od drugega šolskega leta) naprej učni jezik lahko nemški. Tako se nam godi. In za golo raznarodovanje, za poprutarjenje, za nečloveško mučenje ubogih otrok, silijo se stariši, da stavijo draga poslopja, dočim njim samim dež curlja na posteljo, in se kruto kaznujejo, če otročičev ne pošljejo vsak dan — v pekel. Pravičnost, kje si! —

Drugi prevažni činitelj pri germanizovanju Slov. Štajarja so uradi. Skoro vsi uradi, kolikor jih imamo na Spodnjem Štajarskem, trudijo se v potu svojega obraza za ponemčevanje našega naroda, naše zemlje vsled ukaza in vsled tajnih migljajev iz Gradca oziroma iz Dunaja. To Vam je prava gonba, kako mnogi uradniki od onega gori, ki se blesteč glavo nosi po koncu, do onega doli, ki se pred zlatimi obšivki plazi po tleh, tekmujejo, kateri izmed njih bi si stekel večjih zaslug za ponemčevanje našega naroda, ter si tako osiguril boljše mesto, splezal na višji klin.

Živa resnica je, da si lahko najvestnejši, najmarljivejši uradnik, in ne prideš naprej, ako imaš to pego na sebi, da si v srcu in dejanju narodu slovenskemu zvest. Dokazov toliko, kolikor je med uradniki Slovencev. Ali se je potemtakem čuditi, da marsikateri izmed naših ljudij ženi in otrokom na ljubo narodni idejal popusti ter postane ali besen janičar, ki neusmiljeno seka po svojih rodnih bratih, ali pa potrj kruhoborec, brez toplote v srcu in svetlobe v duši, gol stroj. Oh, kako malo jih je, onih neustrašenih, uzornih junakov, ki so zaničujoč mamljiva vabila in ne zmeneč se za krute grožnje, ostali trdno zvesti in z vso dušo udani sinovi mile, drage, preganjene in psovane zlate matere Slovenije! Na prstih dveh rok dali bi se prešteti. S svojo krvjo pišemo te vrste in solze nam močijo list.

Samo ob sebi se razume, da pri stališču, ki ga zavzema visoka vlada nasproti uradnikom, le-ti storijo še več, kakor se jim ukazuje in namigava. Uradnik si misli, rekurz je za ubogega kmeta predrag, in če se tudi takega trdno nadeja, in je že naprej prepričan, da se mu bode njegova naredba pri najvišji instanci razveljavila (pri nižjih namreč ne dosežemo nič), vendar se ne obotavlja, storiti narodno krivico, ker ve, da se mu protislovensko postopanje ne le piše na rovaš, marveč šteje v zaslugo, in ker se ima nadejati, da na tak način najgotoveje do najvišjega mesta prodere glas o njegovi »izborni porabnosti«.

Nadalje se vlada, nastavljač uradnike, na nas Slovence ne ozira prav nič. Da pride kak Slovenec na naša tla, je slučaj, namenom da bi se narodu ustreglo, vlada slovenskih uradnikov ne pošilja k nam. To se vidi najbolje v tem, da okraji ob nemški meji na pr. Radgona, Cmurek, Lipnica, Arvež, Ivnik, ki imajo, kakor se vidi po številu slovenske šolske dece, toliko slovenskega prebivalstva, nimajo niti jednega uradnika, ki bi znal ali hotel znati slovenski. Po sredi pa so zopet nastavljeni Nemci, kakor da bi slovenskega naroda ne bilo! In kako surovo tu in tam ti ljudje postopajo s kmetičem, ki se oglasi v svoji slovenščini! (Dalje pr.)

Cerkvene zadeve.

Romanje v Marijino Celje.

Zopet smo imeli spodnještajarski Slovenci čast in srečo, obiskati preljubno Mater nebeško v Marijinem Celju. O bili so to dnevi dušnega veselja in rajskih občutkov! Kakor se raduje sin, ko pride zopet v naročje dobrotne matere, tako smo se srčno veselili mi pred prestolom preblazene Device. Letos nas je bilo posebnost veliko. Že iz Poličan odpeljalo se nas je jutraj 11. avg. blizu 300, v Mariboru je bil vlak že napolnjen in v Spielfeldu so še pridžali 4 polne vagone. Brzo je drdral posebni vlak mimo Gradca, Brucka, v Kapfenbergu smo prestopili na drug vlak, ki pa žalibože ni imel dosti vozov, nad 300 romarjev je moralo pet ur čakati; to je bila edina jako neljuba neizgoda, ki nas je zadela na božjem potu. O 6. zvečer smo že bili v Marijinem Celju; ob najlepšem vremenu smo obhajali slovesen vhod, pevajoč lavrantske litanije. Drugi dan smo na vse zgodaj oblegli spovednice in 10 duhovnih gospodov, ki so prišli z nami, je celi dan z velikim trudom spovedovalo; bodi jim zato izrečena najiskrenejša zahvala! Ob 9. so imeli č. g. profesor dr. Medved iz Maribora slovesno pridigo in potem levitirano sv. mašo. Zvečer smo se že od Marije poslovili v nagovoru, ki so ga imeli č. g. Vreže. Ko se je zmračilo smo pa naredili venček okoli cerkve; v velikanski procesiji, katere se je udeležilo 12 duhovnih gospodov, smo šli dvakrat okrog čudno lepega Marijinega svetišča. Tržani in silno mnogi ptujci so nas z očividnim občudovanjem gledali, vse je strmelno nad našim vernim ljudstvom. Bilo je pa res nad vse ganljivo slišati in videti, kako smo, vsak gorečo svečo v roki, prepevali čast in slavo božji porodnici Mariji. Slovenska dekleta, ki slovijo po svetu zaradi krasnega svojega petja, so tokrat z nepopisno lepimi Marijinimi pesmi ganile marsikatera srce in v premnoge oči prisilile v solze. Po venčku so nam g. dr. Medved v naše neizrečeno veselje prebrali brzojav od milostnega kneza škofa, ki so nam podelili svoj višepastirski sv. blagoslov; v zahvalo smo zato potem vsi glasno, do solz ganjeni, molili za dušni in telesni blagor svojega milostnega vladike Mihaela. Le prehitro so nam pre-